

**Hysen MATOSHI**

**Fjala përmbyllëse e Konferencës shkencore: “Gjenocidi serb kundër shqiptarëve gjatë shek. XIX-XX”**

Të nderuar të pranishëm, kolegë, studiues, pjesëmarrës të Konferencës shkencore: “Gjenocidi serb kundër shqiptarëve gjatë shekujve XIX-XX”. Pas dy ditëve të punës intensive konferenca jonë është në prag të përfundimit të saj. Në emër të tri institucioneve organizuese, Institutit të Historisë “Ali Hadri”, Institutit Albanologjik dhe Institutit të Historisë të Akademisë së Studimeve Albanologjike, duke e përmbyllur këtë aktivitet, do të them disa fjalë. Në këtë konferencë me kontributet e tyre u paraqitën mbi 60 kumtues nga institucione relevante shkencore e akademike të hapësirave të ndryshme shqiptare. Ideja ka qenë që të kemi edhe studiues të arealit joshqiptar, por kjo gjë nuk u arrit në nivelin e kënaqshëm. Kumtimet në program ishin renditur në një logjikë të synuar kronologjike për aq sa ishte e mundur.

Gjenocidi serb mbi shqiptarët si ideologji shfarosëse është një temë e gjerë, që kohërisht shtrihet në një periudhë më se dyshekullore, përkatësisht që nga fillimi i shekullit XIX, kur shfaqen idetë e krijimit të shtetit serb edhe në hapësirën etnike shqiptare, duke përfshirë veç saj edhe Malin e Zi dhe Bosnjë e Hercegovinën. Është evidente se që atëherë e deri më sot nuk kanë pushuar asnjëherë projektet megalomane serbe, që shkojnë deri aty sa të synojnë daljen e Serbisë në tri dete dhe në një shtrirje marramendëse nga Selaniku në Budapest dhe Adriatiku në Detin e Zi. Mbase janë modifikuar në përputhje me rrethanat e ndryshuara gjeopolitike me qëllim të realizimit më të lehtë të tyre, por në esencë projektet e tilla gjenocidiale kanë mbetur një sistem funksional idesh që motivon pjesëtarët e një kombi të rrëmbejë hapësirën etnike, ekonomike e kulturore të fqinjëve, pra jo vetëm të shqiptarëve. Kjo e shpjegon faktin pse në fundin e shekullit XX disa kombe të Ballkanit u detyruan të mbrohen nga zbatimi praktik i një ideologjie të këtillë. Kumtesat e lexuara në këtë konferencë ofruan përmbajtje të ndryshme dhe qasje nga këndvështrime interesante lidhur me temën bosht. Pavarësisht nëse janë saktësuar plotësisht, nëse janë qartësuar pjesërisht, nëse janë plotësuar, apo nëse janë hapur aspekte të ndryshme të trajtimit

lidhur me gjenocidin serb mbi shqiptarët, rezultati më i rëndësishëm i kësaj konference ka të bëjë me ndërgjegjësimin tonë të përgjithshëm kombëtar dhe të veçantë shkencor se deri tani kjo çështje, megjithatë, ka mbetur në marginat e interesimeve tona. Pa pasur pretendime që të përfshij tërë atë që u tha brenda një sinteze të shkurtër do të synoj të ofroj një tipologji të përgjithshme të kumtesave të paraqitura.

Fillimisht kishim një dorë kumtesash që e trajtuan dimensionin teorik e doktrinar të gjenocidit, definimin tradicional dhe aktual të tij, tipologjinë e gjenocidit, bazën ideologjike dhe formatin programor të gjenocidit serb mbi shqiptarët, disa nga faktorët, autorët dhe autoritetet që i kontribuuan strukturës ideologjike të gjenocidit serb mbi shqiptarët, kryesisht nëpërmjet programeve dhe elaborateve të ndryshme që u hartuan përgjatë dy shekujve; për të vijuar me kumtesa që morën parasysh faktet e dëshmitë e shumta historike të këtij gjenocidi dyshekullor -masakra e krime të tmerrshme si akte të gjenocidit, mekanizmat e shoqërisë serbe që i zbatuan ato, kulturocidin serb mbi trashëgiminë kulturore kombëtare dhe fetare të shqiptarëve, zhbërjen e institucioneve të sistemit në të cilin shqiptarët ishin faktorizuar në një fazë të caktuar të zhvillimit shoqëror, elitocidin si formë të eliminimit të krerëve shqiptarë të sferave të ndryshme jetësore, veçmas të elitës fetare dhe intelektuale, dhunën politike, dhunën ndaj kategorive të ndryshme të shoqërisë shqiptare, por kishte edhe kumtesa që e përfshin reagimin e mekanizmave kombëtarë e ndërkombëtarë ndaj këtij gjenocidi, trajtimin e tij në burime të ndryshme etj.

Mbase, edhe për jehonën e freskët që e kanë periudha e luftës së Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës dhe sidomos kujtesa për krimet serbe që e tmerruan botën dhe e vunë në lëvizje atë, si organizatorë kemi miratuar edhe një varg kumtesash që i trajtojnë, në një rrafsh lokal e rajonal dhe të përkufizuar kohërisht, krimet serbe në Kosovë e në viset e tjera shqiptare, por që, në të vërtetë, janë pjesë përbërëse e procesit të pandalshëm të gjenocidit serb mbi shqiptarët.

Para se ta përmbyll këtë fjalë jam i obliguar t’jua kujtoj që kumtesat tuaja, në variantin e botimit, të na i dorëzoni më së voni deri më 30 qershor. Duke e përmbyllur këtë fjalë, në emër të institucioneve bashkorganizuese, Institutit të Historisë “Ali Hadri”, Institutit të Historisë të Akademisë së Studimeve Albanologjike në Tiranë dhe Institutit Albanologjik, dua t’ju falënderoj për kontributin tuaj me shpresën që të punojmë bashkërisht, të paktën në çështje të këtilla, rreth të cilave është e nevojshme të bashkëpunojmë edhe më shumë, madje edhe me institucione të tjera që këtë herë nuk ishin ndër organizatorët, me synimin përfundimtar të realizimit të një makroprojekti konkurrues në fushën e shkencës, i cili do t’i identifikojë studimet shqiptare si referenca në përmasën globale, një makroprojekt që do

ta argumentojë gjithanshëm tragjedinë shqiptare të shkaktuar nga një ideologji perfide dhe e papërmirësueshme gjenocidiale.

Mirupafshim në aktivitete të tjera shkencore!

**Prishtinë, 8 prill 2022**